

УДК 069.4(477)

© Ірина ЄРМОЛАЄВА

АНАЛІЗ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ ІЗ НАУКОВОГО КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗА 2017 Р.

Підбито підсумки наукового комплектування Національного музею історії України у Другій світовій війні за 2017 р. За тематичним принципом проаналізовано нові надходження, які поповнили фондову колекцію й стали як джерелом для подальшого дослідження історії війни, так і унікальними експозитами в експозитарному просторі музею. Окреслено напрями подальшого комплектування фондової колекції з огляду на реалії сьогодення та потребу в суспільстві.

Ключові слова: Друга світова війна, Національний музей історії України у Другій світовій війні, музейний предмет, комплектування, експозиція, фонди, фондові колекції.

Фондове зібрання – це основа, на якій здійснюється вся музейна діяльність. Меморіальний комплекс є установою, що орієнтована передусім на масового відвідувача. Тому поряд із головною експозицією фонди музею широко використовуються для підготовки друкованих видань, наукових досліджень, створення тематичних експозицій та виставок, котрі мають культурно-просвітницьке значення. Експозиціям притаманні атрактивність, яскраві візуальні засоби художнього оформлення, оригінальні експонати несуть у собі дух часу, сприяють видовищному й універсальному відтворенню історичних подій. В експозиції конкретний історичний період відтворюється через окремі пам'ятки (писемні, речові, фото-, фоно-, кінодокументальні, образотворчі тощо), найчастіше пов'язані з долею відомих історичних діячів чи рядових сучасників. Музейні предмети допомагають розкрити тему, слугують наочним підтвердженням певних концептуальних положень, містять пізнавальну інформацію, здійснюють емоційний вплив на відвідувачів. Понад 18 тис. експонатів представлено в залах музею та виставкових проектах, це лише 7 % від загальної кількості предметів, що зберігаються у фондовій скарбниці Меморіалу.

Сьогодні фондові колекції налічують 390 089 од. музейних предметів (321 818 од. основного та 68 271 – науково-допоміжного фондів). Проте комплектування фондів колекцій – планомірний, цілеспрямований процес виявлення та збору предметів музейного значення з метою формування й поповнення музейного зібрання – залишається одним із головних напрямів роботи науковців.

Щороку фондозбірня музею поповнюється більш ніж трьома тисячами музейних предметів основного фонду. 2017 р. виявився вдалішим за попередні роки – 6760 предметів поповнили фондові колекції (5069 – основного, 1691 – науково-допоміжного фонду).

Наукове комплектування в музеї здійснюють відповідно до наукової концепції, що ґрунтується на концептуальних засадах діяльності Меморіального комплексу на 2012–2020 рр. та науково-фондової роботи на 2016–2020 рр., у яких викладено завдання, принципи, форми та методи комплектування.

У 2017 р. проводилася робота з подальшого формування і тезаврування фондозбірні Меморіального комплексу насамперед матеріалами з проблемного темарію історії України в роки Другої світової війни, збройних конфліктів ХХ–ХХІ ст. Науковці акцентували увагу на соціально-гуманітарних складниках війни, аспектах, що висвітлюють життя людини в екстремальних умовах, наслідки найбільшої воєнної катастрофи ХХ ст. для України. У процесі відбору предметів музейного значення перевагу надавали тим, які мають репрезентативні сліди історичного минулого та об'єктивно й повно відображають суспільний розвиток.

Наукове комплектування здійснювали у співпраці з:

- Міністерством оборони України;
- родинами учасників Другої світової війни, збройних конфліктів ХХ ст., війни на Сході України;
- Всеукраїнським братством ОУН-УПА ім. Романа Шухевича;
- Центром досліджень визвольного руху;
- Державною службою у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції;
- громадськими організаціями;
- земляцтвами;
- колекціонерами;
- краєзнавцями;
- пошуковими організаціями.

У музеї використовують традиційні форми та методи комплектування: систематичне, тематичне, комплексне, «по гарячих слідах», закупки. Особливе значення в систематичній роботі з комплектування фондів мають наукові відрядження, в останні роки для їх проведення створюють потужні музейно-експедиційні групи. Відрядження передбачено щорічними планами, вони мають комплексний характер, зазвичай їм передують науково-дослідницька робота

науковців в архівах, установлення комунікаційних зв'язків із військкоматами, пошуковцями, громадськими організаціями, сільськими радами, тривале листування тощо.

Трьома музейно-експедиційними групами відбулося відрядження до районів Тернопільської області з метою комплектування за темами «Церковне життя», «Національні формування у складі Вермахту», «Примусові переселення (депортації)», «Український визвольний рух середини ХХ ст.». Завдяки ретельній підготовці та наполегливій праці науковців було зібрано 41 особистий комплекс і понад 400 одиниць музейних предметів. Серед них особисті матеріали учасників національно-визвольного руху: ройового відділу Чортківського тактичного відтинку (ТВ) Івана Чайки (псевдо «Гайовий»); ройового сотні «Рубачі» Миколи Кліща; зв'язкового сотні новобранців куреня новобранців Юрія Бойка; зв'язкового боївки Чортківського надрайону Павла Хоми; зв'язкового Підгаєцького району Івана Гаврилишина; зв'язкової Козівського району Ганни Шпит (Гладчук); інформатора Служби безпеки Козівського району Ольги Червінської (Стець); зв'язкових УПА Теофіля Беяка, Ганни Зіник та Ірини Калиняк; стрільців відділу сотні УПА «Сірі Вовки» Української народної самооборони Василя Шимківа й Петра Кулика, зв'язкових сотні Марії Штепи й Марії Романко (Тремблук); члена ОУН, зв'язкової, друкарки та медсестри Копичинецького надрайонного Українського Червоного Хреста Ванди Горчинської; зв'язкового Самооборонного кущового відділу ОУН в с. Ілавче Василя Гнатіва (псевдо «Горіх»).

Більшість учасників визвольного руху зазнали переслідувань з боку радянської влади, відбули покарання в ГУЛАГах і навіть після звільнення не відразу змогли повернутися на батьківщину. Разом із активними учасниками українського визвольного руху піддавалися репресіям члени їхніх родин та прихильники руху. За сина-«бандерівця» було депортовано у м. Чита (Російська Федерація) Івана Гнатіва разом із дружиною Анастасією та 3-річним сином Остапом [1]. Активні прихильники руху брати Роман і Мирон Царуки були заарештовані в жовтні 1948 р. Мирон отримав 25 років виправно-трудових таборів (ВТТ), Роман – 10 років ув'язнення, адже, не витримавши тортур, свідчив проти себе і Мирона. Про смерть брата в липні 1950 р. Мирон дізнався після повернення додому в 1957 р. [2; 3]. Євстахія Бабій та Ярослав Потикевич були засуджені до 10 років ВТТ, працювали на лісозаготівельних роботах [4; 5].

Але і в умовах ГУЛАГу політв'язні зберігали вірність своїм ідеям, не полишали думки про повернення додому, вірили у краще майбутнє. «Завжди ми йшли плече в плече і так повинні добитись до батьківських порогів. ... На обрії Сподіване! Сильна віра у повну Перемогу дає Вам і нам витривалість у тверді будні дійсності. Це нещастя промайне, наче телеграфний стовп з вікна проїжджаючого вагону, наче тінь хмарки, хвилево закриваючи сонце. Наше будуче впереді! ... щоб бути і вийти морально здоровими мусимо стати на сторожі честі й гідності українця, українки. ... Тут актив, тут молодь – цвіт народу. Нас ждуть і хочуть бачити такими, як ми були, тільки більш загартованими» – це рядки із листа

члена Дрогобицького осередку молодіжної організації ОУН «Сонце», спецпоселенки Дарії Боровик (Корчак) до засуджених Озерного ВТТ [6].

Серед зібраних у відрядженні матеріалів чимала колекція цікавих саморобних листівок політв'язнів, якими вони вітали один одного з днем народження, Великоднем, Новим роком тощо.

Виокремимо безперечно унікальний лист, написаний на бересті. Його авторка – Марія Гуменюк з Івано-Франківщини, член ОУН, політв'язень Інтинського виправного трудового табору. Працювала у бригаді з осушування болотистої місцевості навколо табору, а також на підсобних будівельних роботах. Увесь час ув'язнення Марія листувалася зі старшою сестрою Параскою. А одного разу Параска отримала два незвичайні листи. «Дорога сестричко! Посилаю тобі щирі побажання на цій скромній корі з сибірської берізки. Ця берізка оповість тобі про наше горе та переживання. Вона рівно ж з нами терпить цей острій клімат та вразливі північні вітри». Сестра поклала листи у скляну банку і заховала у хліві, у яслах, врятувавши їх під час обшуку в садибі оперативниками держбезпеки. Марії Гуменюк не судилося повернутися в Україну до рідної домівки. Вона померла 13 листопада 1950 р. від запалення легень та похована на табірному цвинтарі на околиці м. Норильська. Реабілітована посмертно 20 лютого 1992 р. Один лист залишився в сімейному архіві, а другий після тривалих перемовин рідні передали до нашого музею [7].

Під час відрядження науковці музею зуміли віднайти бідон одного з підрозділів куреня «Сірі Вовки» Воєнної округи-3 «Лисоня» УПА-Захід, у якому повстанці в 1948 р. заховали свій діловодний архів [8]. Завдяки наполегливості вдалося також розшукати дві брошури із уцілілих документів – «Ми переможемо!» 1948 р., у якій ідеться про роль, значення та діяльність української молоді в боротьбі за українську державність від часів Богдана Хмельницького і до 1946 р., та журнал «Малі друзі» 1948 р. – видання для дітей віком до 10 років. Воно – особливе, бо повстанці рідко видавали й поширювали матеріали для молодших дітей. Зазвичай друкували книжки й журнали для підлітків, бо ті могли вступити в лави молоді ОУН. Журнал містить нарис-звернення до дітей з поясненням ідеї друкованого видання, розповідь про те, як борються малі повстанці зі своїм ідейним ворогом, загадку про Йосипа Сталіна. «Прочитай його уважно й продумай прочитане. ...Не тримай у себе довго. Таких книжечок є мало, а треба, щоб їх прочитала якнайбільша кількість українських дітей. ...По використанні дай журналик своєму товаришеві, якому довіряєш, і скажи, щоб і він його перечитав, – радять на шпальтах «Малих друзів». – Кому не довіряєш – передай журналик, але так, щоб ніхто не бачив, хто це зробив» [9; 10].

У наш час складно знайти оригінальні предмети, якими користувалися українські повстанці. Але науковцям це вдалося. Серед таких – райтки районного провідника ОУН (псевдо «Книш») Василя Бойка; кептар вояка сотні ім. Богдана Хмельницького Тактичного відтинку – 21 «Гуцульщина» Воєнної округи – 4 «Говерля» УПА-Захід, учасника боїв за Космацьку республіку Олексія

Сінітовича та райтки, перешиті з німецьких кавалерійських бриджів батьком, Василем Сінітовичем, у підпільній швейні УПА, розташованій на теренах Верховинського району; торбинка Івана Приймака, у якій він доставляв продукти харчування та медикаменти повстанцям с. Поділля (Заліщицький район, Тернопільська область); верета, яку використовували повстанці с. Поділля; німецька каністра для бензину та ящик з-під патронів, реквізовані школярем Ярославом Петрівим разом із набоями (близько 3 тис. одиниць) під час перебування гітлерівських окупаційних військ у Коропці, згодом набої Ярослав через свого брата Дмитра (зв'язковий командування УПА-Північ) передавав у ліс українським повстанцям; рушник, яким користувався Дмитро Клячківський (псевдо «Клим Савур») у хаті родини Волинець, де в 1943 р. дислокувався штаб УПА-Північ; пальто вояка УПА Івана Дзвінки, який загинув 8 березня 1946 р. у бою з військами НКВС неподалік с. Бенева Тербовлянського району [11–18].

Багато учасників українського визвольного руху вже пішли з життя. Для отримання їхніх матеріалів науковцям доводиться спілкуватися з дітьми та онуками, які не володіють всіма біографічними відомостями. Щоб отримати якомога повнішу інформацію, зокрема одержати цифрові копії слідчих справ повстанців, чії матеріали вже зберігаються у фондозбірні музею, доцільно звертатися до архівних установ.

Матеріали, зібрані в 2017 р. та попередніх роках під час відряджень до західних регіонів, дали можливість створити до 75-ї річниці Української повстанської армії документально-реліквійну виставку «За край і волю, за нації долю!», яка стала органічною складовою експозиційного залу «рухи Опору».

У майбутній експедиційній роботі варто акцентувати увагу не тільки на наявності матеріалів з тематики українського визвольного руху, а й на їхній тематичній спрямованості, для подальшого висвітлення маловідомих сторінок і фрагментів історії ОУН, УПА, запілля.

Одне із завдань відрядження до Тернопільської області, що стояло перед науковцями, – зібрати артефакти для висвітлення в експозитарному просторі тем примусової депортації українців із прикордонних районів Польщі до СРСР (1944–1951) і насильницького заселення східних промислових регіонів України мешканцями Тернопільщини (1940–1950-ті роки). Результатом роботи стали оригінальні матеріали учасників та свідків тих подій.

Мешканка с. Підзамочок Бучацького району Дарія Фуджак – уродженка с. Мисцова Кросненського повіту (нині – Підкарпатське воєводство) в Польщі передала жилетку (горсет) і фотографії пасіки та стодоли, зроблені до переселення [19]. Лемківська родина Фуджаків була заможна – володіла гектаром поля, вітряком, тартаком і великою пасікою. У 1939 р. батько розпочав будівництво великого кам'яного будинку, яке з початком Другої світової війни довелося припинити. У 1945 р. українцям Лемківщини було оголошено про евакуацію до УРСР. Родина Фуджаків виселена в с. Ровеньки Ворошиловградської (нині – Луганської) області. Переїзд відбувався залізницею у товарних вагонах. Із речей

взяли лише одяг, 2 скрині, ікони, основна частина майна, худоба, продовольчі запаси залишилися. Місцеве населення підозріло ставилося до українських переселенців із Лемківщини, називало їх поляками. У 1947 р. родина переїхала до с. Підзамочок [20].

Улітку 1945 р. українське село Посада Риботицька Перемишльського повіту Підкарпатського воєводства (Польща) потрапило під депортацію. 14 жовтня 1945 р. виїхала в Тернопільську область на нове місце проживання родина Марії Василечко. Більше місяця добиралися до с. Жнибороди, де оселилися разом із 93 іншими родинами з Посади Риботицької. Життя на новому місці було дуже складним, голодним і холодним. Рятувалися грибами і ягодами, які збирали в лісі, часто доводилося їсти лободу. Люди помирали від голоду. У селі було мало хат, а ті, у які розквартирували, були глиняними. Але поступово село відроджувалося, допомагали один одному. Уже наступної осені діти почали ходити до школи в сусіднє село. Серед переданих до музею речей – ночви та вугільна праска, взяті із собою під час переселення [21].

У грудні 1945 р. під час третього етапу переселення із Польщі до України було вивезено родину Турків [22]. Приїхавши на Тернопільщину, оселилися у с. Нагірянкя Чортківського району. Разом із батьками важко працювала у колгоспі донька Марія, а увечері вишивала. Дві вишиті серветки та привезені родиною із Перемишля рубель, цеберку та глиняний горщик Марія передала до музею [23].

Жертвою переселенських акцій радянського уряду в межах України став Василь Синишин, мешканець с. Русилова Бучацького району Тернопільської області. У жовтні 1949 р. за зв'язок з українськими повстанцями та виступи проти створеного колгоспу Русилівську сільраду ліквідували, 167 родин переселили в Дніпропетровську область, розподіливши по окремих селах у чотирьох районах, село перетворили на суцільну руїну. Лише після смерті Й. Сталіна родина Синишиних разом з іншими русилівцями повернулася на батьківщину відроджувати рідне село [24].

Саме завдяки наполегливій праці співробітників музею було налагоджено зв'язки з Михайлом Тиханським, директором Музейного комплексу «Лемківське село», який погодився передати книжки та речі, що розкривають тему переселення лемків у другій половині 40-х років ХХ ст.

На жаль, ми не маємо поки що матеріалів поляків, переселених із території України до Польщі. Це цілком зрозуміло, адже для реалізації таких намірів потрібно здійснювати вже закордонні відрядження.

В останні роки науковці музею активізували роботу зі збору і фіксації усної історії, яка є невід'ємним чинником формування національної історичної пам'яті. Під час відрядження здійснено відео- та фонозапис спогадів учасників українського визвольного руху, учасників та свідків примусової депортації українців із прикордонних районів Польщі до СРСР (1944–1951). А саме:

- Юлії Гойсак (Ференц) – уродженки с. Висова (пол. Wysowa-Zdrój), гміна Устя-Горлицьке Горлицького повіту (нині – Малопольське воєводство, Польща),

яка в липні 1946 р. разом із батьками, дядьком та сестрою була примусово переселена до с. Нова Гута Монастирського району;

- Корнелія Оленяка – уродженця с. Ріпник Кросненського повіту (нині – Підкарпатське воєводство, Польща), етнічна територія Лемківщини. У 1944 р. із наближенням фронту мобілізований до Червоної армії (60-ї армії 1-го Українського фронту), кавалер ордена Слави III ст. Після демобілізації повернувся в Ріпник і відразу потрапив під черговий тур переселення;

- Катерини Годжек – уродженки с. Ванівка Кросненського повіту (нині – Підкарпатське воєводство, Польща). Депортована в м. Волноваха Сталінської області. У 1948 р. родина переїхала на Тернопільщину й оселилася в будинку польських переселенців. Записано аудіо- та відеоспогади, зокрема лемківські пісні та вірші;

- Євгенії Бубняк – доньки греко-католицького священника, переселеного під час депортаційної кампанії 1945 р. Записано аудіоспогади про митрополита Андрея Шептицького;

- Олександри Франко (Пиж) – уродженки с. Вапенне Горлицького повіту Малопольського воєводства, переселеної в Підзамочок під час «третього туру» в 1945 р.;

- Дарії Мистівської (Рак) – уродженки с. Боднарка Горлицького повіту (нині – Малопольського воєводства). Родина переселена однією з перших серед односельців до Харківської області;

- Олени Васик – уродженки с. Ріпник Кросненського повіту Підкарпатського воєводства, переселеної в Тернопільську область;

- Ганни Комарницької – уродженки с. Боднарка Горлицького повіту (нині – Малопольського воєводства). Її родина переселена в 1945 р. у Харківську область. У 1948 р. через переселенський комітет переїхали в Підзамочок;

- Марії Калакура та Марії Захарко – уродженок с. Посада Риботицька Перемишльського повіту Підкарпатського воєводства, родини яких були переселені у 1945 р.;

- Івана Косара – уродженця с. Ганчова Горлицького повіту Малопольського воєводства, родина якого була переселена в 1945 р.;

- Михайла Майки, Михайла Буртняка, Івана Джоджика (псевдо «Гай») – вояків УПА;

- Михайла Баканчука – зв'язкового-інформатора Кременецької надрайонної Служби безпеки і зв'язку ОУН;

- Ігоря Олещука, Володимира Дідика, Григорія Мороза – зв'язкових УПА;

- Зіновія Сердюка – вояка сотні «Бурлака» (псевдо «Гроза»);

- Михайла Пшеничника – вояка куреня Шугая сотні Свободи (псевдо «Сомко»);

- Софії Палихати – зв'язкової станичного «Віконце» (псевдо «Лиска»); 1943–1946 рр. – пропагандист, розвідниця, зв'язкова відділу Чорного куреня «Яструба» (псевдо «Лиска»);

- Василя Безпалька – розвідника, зв'язкового запілля Тернопільської округи ОУН Подільського краю;

- Ярослави Вітошинської (Іщук) – зв'язкової запілля Львівської округи ОУН Львівського краю Західноукраїнських земель [25].

Спогади мають велику суб'єктивну цінність для авторів, які вклали в них душу і пам'ять, а з другого боку – історичними й побутовими деталями становлять об'єктивну цінність для дослідників, істориків. Тому з метою складання усної історії війни необхідно продовжити збирання, обробку, нагромадження та соціально-історичне дослідження бази спогадів учасників Другої світової війни для наступного їх теоретичного осмислення, узагальнення та музейного використання.

Складним питанням історії України у роки Другої світової війни, яке також необхідно розкривати в експозиції, є питання діяльності дивізії СС «Галичина».

Із тернопільського відрядження науковці привезли матеріали Деонізія Плецана, активного прихильника українського визвольного руху [26]. Він разом із старшим братом розповсюджував агітаційні листівки націоналістичного змісту. У 1943 р. діяльність Деонізія викрили нацисти. За цих обставин змушений був вступити до Галицької стрілецької дивізії СС, пройшов військовий вишкіл на теренах Чехословаччини. Учасник бою під Бродами. Потрапив у радянських полон, засуджений до 15 років ВТТ. Покарання відбував у Норильському ВТТ і «Горлагу» (особлаг № 2). Звільнений у 1956 р. Помер 10 березня 2015 р. Дружина Антоніна Плецан передала до музею фотографії, формений кітель, кашкет-мазепинку та головний убір ветерана-дивізійника 1990-х років [27; 28].

На початку року фондово-закупівельна комісія музею прийняла науково атрибутовані матеріали колишнього дивізійника Івана Фіалки, зібрані у листопаді 2016 р. під час виїзду до Львівської області. Закінчивши у 1939 р. педагогічну школу у Тернополі, Іван працював учителем у кількох сільських школах. Під час нацистської окупації викладав у с. Ілавче Теремовлянського району Тернопільської області. Згодом школа була розформована. Навесні 1943 р. на вулицях почали з'являтися оголошення про створення Галицької стрілецької дивізії СС. У вересні 1943 р. був зарахований до війська, пройшов військовий вишкіл, став коригувальником та у червні 1944 р. прибув на фронт. Брав участь у бою під Бродами, що відбувся 13–22 липня 1944 р. між 13-м корпусом 4-ї танкової армії Вермахту, до складу якого входила дивізія СС «Галичина», та радянськими військами 1-го Українського фронту. Згодом опинився в полоні військовослужбовців Червоної армії та був засуджений на 10 років із позбавленням прав на 5 років. Політв'язень Каргопольського ВТТ, «Каргопольлагу» (нині – м. Каргополь Архангельської області, Російська Федерація). Працював на лісоповалі. Після звільнення 15 серпня 1954 р. – повернувся на батьківщину [29].

Також за результатами відрядження 2016 р. до Львівської області до фондозбірні музею на початку 2017 р. надійшли матеріали про долю священника

Української греко-католицької церкви Якова Боровика, випускника Греко-католицької богословської академії у Львові, пароха в с. Забір'я (нині – Жовківського району Львівської області). У своїх проповідях отець Яків особливу увагу приділяв питанням духовного і національного відродження українців. У роки німецько-радянської війни с. Забір'я було одним із найбільш патріотично налаштованих. У цьому була, зокрема, й заслуга духовного отця. У 1943 р. був змушений переїхати у с. Болехівці (нині – Дрогобицького району Львівської області). Після Львівського псевдособору у 1946 р., де за планом КДБ СРСР була ліквідована греко-католицька церква, о. Яків не полишив своєї справи, хоча умовно перейшов до православ'я. Його діяльність була спрямована на національне пробудження людей. У 1949 р. – перший арешт. У 1951 р. – повторний. Заарештований услід за донькою Корчак (Боровик) Дарією Яківною – політв'язнем «Озерлагу» (особлаг № 7), із червня 1954 р. – Озерного ВТТ (нині – м. Тайшет Іркутської області, Російська Федерація). Після восьми місяців слідства засуджений до 10 років ув'язнення. Шість років відбував на будівництві залізниць та вирубці лісів у Кіровській області, Російська Федерація). Політв'язень ГУЛАГу, звільнений у 1958 р. Довгі роки працював на парафії в с. Губичі (нині – район м. Борислав Львівської області). Переслідування священика та його родини не припинялися до його смерті. Помер 17 жовтня 1974 р. [30; 31].

Комплектування за темою було продовжено в Тернопільській області, звідки привезено комплекс матеріалів священика с. Негівці Войтилівського району Станіславської області (нині – Калуського району Івано-Франківської області) Юліана Тарантюка. За віддану службу на користь греко-католицької церкви і просвітницьку діяльність він потрапив у поле зору НКВС. Незважаючи на погрози і попередження, отець Юліан не припиняв нести слово Христове до мирян, виконував свої душпастирські обов'язки. 4 вересня 1947 р. за проповідницьку діяльність заарештований, а 11 жовтня 1947 р. військовим трибуналом МВС Станіславської області за статтею 54-1а Карного кодексу УРСР засуджений до 10 років ВТТ і 5 років позбавлення громадянських прав із конфіскацією майна. Відбував покарання у виправно-трудоному таборі УЕ 394/6 м. Стерлітамак Башкирської АРСР (нині – Республіка Башкортостан). У табірних умовах намагався виконувати обов'язки священнослужителя. Для церковних обрядів Юліан Тарантюк власноруч зробив посудину для зберігання елею, нині цей виріб – у фондозбірні Меморіалу [32; 33].

За листом-заповітом від імені батьків львів'янка Маріанна Гункевич передала до музею сімейні реліквії, які розкривають трагічні долі українських родин, прихожан греко-католицької церкви [34]. Серед них – родинна ікона «Матір Божа з Ісусом годують голубів», яку таємно привезли з Польщі в часи переслідування церкви з боку радянської влади [35]. Робота з родиною розпочалася ще під час відрядження до Львівської області в 2016 р. й продовжилася після повернення до Києва. Також родина Гункевичів передала епитрахиль, ілтон та евхаристійний рушничок, які використовував отець Євстахій Смаль під час

проведення підпільних греко-католицьких богослужінь [36]. Серед переданих матеріалів особисті речі отця Миколи Цегельського: натільний хрестик і книги з його особистої бібліотеки «Старий і Новий Заповіт» та збірник богослужбових молитов і пісень «Ізборник благопотребних церковних чинів і служб» [37; 38]. Ізборник надрукований у друкарні Створопігійського інституту в 1901 р. Після приєднання Західної України до СРСР інститут і друкарню було закрито. Отець Микола, як і багато інших священиків УГКЦ, зазнав радянських репресій, був засуджений до 10 років ув'язнення. У пересильних пунктах і таборах регулярно відправляв служби божі. Він помер у засланні. 27 червня 2001 р., коли Папа Римський Іоан Павло II перебував з візитом в Україні, під час Святої Літургії, у Львові відбувся обряд беатифікації (у католицькій церкві – акт зарахування особи до лику блаженних) Миколи Цегельського – він проголошений блаженним священномучеником (священик, а частіше єпископ, який загинув мученицькою смертю) Української греко-католицької церкви [39].

Матеріали з історії Української греко-католицької церкви, зібрані науковцями музею під час відряджень, будуть використані в науково-дослідній, виставковій та видавничій діяльності, зокрема на виставці «УГКЦ – час випробувань», яка розпочне роботу навесні 2018 р.

У жовтні 2017 р. уже вдруге в Музеї пройшла урочиста церемонія нагородження дипломами та медалями Праведників народів світу. Надзвичайний та Повноважний Посол Держави Ізраїль вручив нагороди шістьом українським родинам. Під час церемонії донька й син Євстахія та Ганни Марчуків із Запорізької області передали до музею мамин домотканий рушник і килим, виткані власноруч Ганною, фото з родинного архіву та закордонний паспорт Ганни Марчук [40–43]. Сім'я Мейти Оремлянд, яка підтримувала зв'язок із родиною Марчуків, запросила Ганну Трохимівну погостювати до Ізраїлю, допомогла владнати справи з оформленням документів. Але за кілька місяців до запланованої поїздки Ганна Трохимівна померла.

Науковці музею не один рік проводять роботу з вивчення та дослідження теми Голокосту, розшукують тих, хто у страшні роки, ризикуючи власним життям, протистояли антигуманній нацистській політиці, рятували єврейські родини від знищення. На церемонії співробітники музею познайомилися з Надією Юричко, онучкою Праведника народів світу Марії Кутнич [44]. Марія з трьома дітьми та хворим свекром проживала у с. Великі Ком'яти на Закарпатті. Чоловік помер. Їй одній доводилося важко працювати, щоб прогодувати родину, проте вона прихистила у себе єврейського хлопця. Родина Єшуа була вивезена до Аушвіца, звідки повернулася лише сестра Естер. Надія погодилася передати до музею фотографії з родинного альбому та речі, якими користувалася у побуті родина Марії Кутнич до, під час та після Другої світової війни. Це вугільна праска, бердо ручного ткацького верстата, рушники, вишиті власноруч бабусею [45].

Подружжя Панас (1909–1945) та Васирина (1912–1996) Минюки проживали у м. Костопіль Волинської області. Під час нацистської окупації родина

врятувала від смерті єврейського хлопчика Аріє Коплика, переховуючи його в своєму обійсті. Панас Фокович помер від тифу наприкінці війни, його дружина Василина Гордіївна упокоїлася у 1996 р. [46]. У 2014 р. Національний меморіал Катастрофи і Героїзму Яд Вашем визнав родину Минюків Праведниками народів світу. Диплом отримала донька Праведників Віра Горлата в червні 2016 р. у стінах Меморіального комплексу. Не відразу Віра Панасівна погодилася передати до музею єдину річ того часу, що зберіглася в родині, – фотографію 1936 р. На світлині зображений батько в часи служби в польській армії [47].

Багатьом дітям, серед яких були і євреї, під час нацистської окупації Черкас врятувала життя Олександра Шулежко – директор дитячого будинку [48]. Незважаючи на скрутні часи, Олександра Максимівна та її колеги влаштовували дітям і свята. На новорічну ялинку 1942 р. завітав гебітскомісар. Щоб усі діти взяли участь у святі й щоб гості не розпізнали у вихованцях євреїв, зробили карнавальні костюми і маски. Один із карнавальних костюмів донька, Лариса Федорівна, передала до фондової колекції музею [49]. Улітку 1943 р. нацисти примусово евакуювали дитбудинок у Вінницьку область. У травні 1944 р. разом із вихованцями Шулежко повернулася в Черкаси. Її запідозрили у співпраці з нацистами, заборонили працювати в системі освіти, спілкуватися з колишніми вихованцями. Понад двадцять років жінка працювала в регістратурі Черкаської районної поліклініки. За два дні до своєї смерті Олександра Максимівна дізналася, що фонд «Пам'ять жертв фашизму в Україні» розпочав клопотання про присвоєння їй звання «Праведник народів світу». Звання було присвоєне 11 червня 1996 р. (посмертно).

Побутові та особисті речі передала до музею після тривалих перемовин Оксана Дейнеко (Антипчук за чоловіком). Разом зі своїми батьками тринадцятирічна Оксана з Житомирщини врятувала від загибелі дворічного Анатолія Кесельмана разом із матір'ю. В 2016 р. у стінах музею вона отримала медаль і почесну грамоту Праведника народів світу, в якій відзначено усіх членів родини [50].

На 1 січня 2017 р. звання «Праведника народів світу» було присвоєно 2573 громадянам України. За кількістю Праведників Україна посідає четверте місце у світі після Польщі, Нідерландів та Франції. Сьогодні в музеї зберігаються матеріали п'ятьох. Робота у цьому напрямку триває.

Музей вже багато років тісно співпрацює з експертно-фондовою радою з питань безоплатної передачі вилучених або конфіскованих культурних цінностей, обернених відповідно до закону в дохід держави. Отже, предмети музейного значення, які вилучили співробітники українських митниць, надійшли до фондозбірні музею – усього 370 одиниць. Зокрема, радянські та німецькі нагороди, саморобні запальнички, шабля морського офіцера Російської імперії, ікона «Неопалима купина», 293 монети періоду Першої та Другої світових війн, міжвоєнного та повоєнного часу.

Усебічно досліджуючи події Другої світової війни, насамперед її український складник, науковці Меморіального комплексу не залишають поза

увагою передумови і наслідки цієї трагедії. Перша і Друга світові війни розвели українських синів по різні боки фронту. Вони воювали в арміях, що протистояли одна одній, за інтереси чужих держав. Збереження пам'яті про загиблих – один із пріоритетів у роботі музею. Для цього співробітники підтримують тісні зв'язки з пошуковими організаціями України. Пошуковці Всеукраїнського громадського об'єднання «Союз "Народна пам'ять"» передали до музею понад 80 артефактів, знайдених у Закарпатті на позиціях Першої світової війни на горі Кукул [51–53]. Рештки озброєння, військового спорядження, предмети солдатського побуту експонувалися на виставці «3 окопів Першої світової».

Складовою виставкового проекту стали матеріали з колекції дослідника, друга музею Дмитра Піркла. У 2017 р. Дмитро передав до музею 729 одиниць музейних предметів: німецькі карти й фото; поштові картки, листи військовослужбовців Вермахту та українських остарбайтерів; поминальні картки, які виготовляли на замовлення родичів загиблих німецьких вояків; газети, що виходили на окупованій нацистами території Західної України тощо. Виокремимо листи німецьких військовополонених із радянського полону та льотні книжки (книжки результативності) Петерсена Ганса (Petersen Hans) – унтер-офіцера, спостерігача за полем бою 14-го штаффеля 27-ї бомбардувальної ескадри. 14-й штаффель (нім. – Staffel, аналог авіаескадрильї у ВПС Червоної армії) 27-ї бомбардувальної ескадри (нім. – Kampfgeschwader) сформований у жовтні 1943 р. на території України [54; 55]. Екіпажі штаффеля спеціалізувалися на бомбардуванні залізничних вузлів, колій та знищенні паровозів, що суттєво порушувало логістику частин Червоної армії під час наступу. Ганс Петерсен проходив службу в цьому штаффелі від жовтня 1944 до квітня 1945 р., про що свідчать записи в його книгах результативності. Загалом меценат подарував музею 837 предметів (801 од. основного та 36 – науково-допоміжного фонду). Ці матеріали вже були використані на сторінках музейних видань; листи остарбайтерів представлені в залі «Нацистський окупаційний режим в Україні» головної експозиції.

Певний пласт музейних джерел містить колекція розформованого народного музею «Пагорб Слави» (Личаківське кладовище, м. Львів). Після дослідження та наукового атрибутування до фондів надійшли комплекси матеріалів учасників визволення України від нацистів Гната Горовецького; Олександра Марченка, який підняв прапор над ратушою під час визволення Львова; Героя Радянського Союзу за форсування Дніпра Володимира Свіденського; фронтового фотокора Павла Трошкіна, який загинув поблизу м. Станіслав (нині – Івано-Франківськ) у вересні 1944 р. у віці 35 років [56–59]. У комплексі Трошкіна – оригінальні документи, листи рідним, авторські фотографії, зроблені у передвоєнні роки, під час боїв на р. Халхин-Гол та битв Другої світової. Серед матеріалів Марченка особливий інтерес становить ніж розвідника. Ножі були виготовлені спеціально для кожного воїна, від рядового до генерала, робочими Златоустівського інструментального комбінату. Вони стали

особливістю спорядження особового складу Уральського добровольчого танкового корпусу. Німецькі розвідники відразу звернули увагу на нестандартну холодну зброю танкістів, і Уральський добровольчий танковий корпус почали називати «Schwarzmesser Panzer-Division» («танкова дивізія чорних ножів»). У легендах часів німецько-радянської війни розповідається про особливу якість «чорних ножів». Роботу з архівом «Пагорба Слави» буде продовжено [60].

Зосереджуючи зусилля на пошуку артефактів для висвітлення соціогуманітарних складників та наслідків війни, співробітники музею не припиняють комплектування за традиційними темами, які розкривають участь українців у бойових операціях Другої світової війни й рухах Опору, життя населення напередодні війни та в умовах нацистської окупації, внесок України в перемогу над нацизмом.

Як і раніше, хороші результати дала робота музейників із комплектування в Києві. До фондів надійшли матеріали стрільців Юхима Гончара, Івана Черняка; артилеристів Гліба Павлусевича й Геннадія Лисицького; військового лікаря Дмитра Герасименка; медсестри Марії Потапенко; шофера Миколи Тимофєєва; учасників радянського підпільно-партизанського руху на Київщині Василя Гомона та Олександри Бойко.

Киянка Марина Георгієвська передала матеріали батька – учасника оборони Києва Павла Георгієвського. 27 липня 1941 р. у боях поблизу сіл Плесецьке та Мостище Васильківського району Київської області Павло отримав важке поранення. Воїна вдалося ідентифікувати завдяки медальйону. Навіть після відміни медальйонів Павло Олексійович зберігав його як оберег [61; 62].

Різними шляхами потрапляють матеріали до фондової колекції.

Так, під час риття котловану для зведення нового будинку (на місці старого) в м. Буча був знайдений архів інженера-будівельника Миколи Галка – майже 200 предметів: документи, листування з рідними, особисті світлини й фото зруйнованих мостів, креслення різних будівель тощо. Інспектор відділу капітального будівництва Управління Південно-Західної залізниці Галко був заарештований 22 лютого 1938 р. за участь у міфічній шпигунській організації, що виконувала завдання для польської розвідки. Покарання відбував в Усольському ВТТ. У засланні використовував свої знання та вміння. Зокрема, досвідчений інженер розробив нагрівачий прилад автоклава для стерилізації бинтів у хірургічному відділенні, калорифер для обігріву, проект ворота для підтягування деревини до магістралей через заболочені, важкопрохідні місця тощо. 28 червня 1943 р. його достроково звільнили. Після п'ятирічного ув'язнення за сфабрикованою справою інженер-будівельник Микола Галко повернувся на батьківщину. Учасник відбудови важливих архітектурних об'єктів Києва, зокрема Маріїнського палацу, Університету ім. Т.Г. Шевченка, будинку Верховної Ради України, Національної Академії наук (надбудова будівлі), 2-го будинку «Радянського лікаря» тощо. Від 1951 р. працював у Художньому інституті. Від 1957 р. – на пенсії.

У 1958 р. слідча справа М.Й. Галка була закрита у зв'язку з «відсутністю складу злочину» [63].

Вісім листів військовослужбовців 1-ї армії Війська Польського Франка Щепанського та Станіслава Шпуляка знайшла в купленому будинку в с. Бенева Тереховлянського району Тернопільської області Олена Гуцул і передала співробітникам музею [64; 65]. Відомо, що в цьому будинку проживала польська родина. У 1947 р. майже всі етнічні поляки були виселені на територію Польської Народної Республіки, а їх помешкання зайняли українські переселенці з Лемківщини. Наразі науковці музею проводять роботу з розшуку рідних адресантів.

Прикладом систематичного комплектування (поповнення музейних колекцій однотипними предметами) можуть слугувати колекція марок, яка поповнилася серіями, випущеними УДППЗ «Укрпошта» і приуроченими 75-й річниці Української повстанської армії, Дню захисника України, Збройним силам України, воїнам, які захищають незалежність і суверенітет країни на Сході.

Фонд фотодокументальних джерел поповнили цифрові копії світлин Яворівського фотоархіву УПА [66]. На жаль, єдиний знайдений фотоархів повстанців опинився за межами України, але збереглися цифрові копії понад 200 фотографій. Завдяки копійчкій праці дослідника Василя Гуменюка третину зображень вдалося розпізнати та персоніфікувати. Електронні копії знімків Яворівського архіву – важливе історичне джерело з історії УПА. Вони стануть актуальним об'єктом нових музейних проектів.

Тривало наукове атрибутування особових справ Героїв Радянського Союзу, кавалерів орденів Слави 3-х ступенів, переданих військкоматами України за рішенням Міністерства оборони України на прохання музею. За звітний період до фондів надійшли 34 справи, які містять 505 музейних предметів. Серед них – особові справи Героїв Радянського Союзу: льотчика-бомбардувальника Йосипа Козлова, який брав участь у бомбардуванні німецьких аеродромів у Польщі в ніч проти 24 червня 1941 р.; учасника німецько-радянської та радянсько-японської війни, сапера Олександра Сичова; учасника радянсько-фінляндської та німецько-радянської війни, танкіста Івана Прошина, який у роки війни отримав п'ять поранень, а в повоєнний час – чотири суворі догани за систематичне п'янство; червонофлотця Анатолія Ємельяненка; командира окремого батальйону мінерів Івана Ковальова, якого разом із розвідувально-диверсійною групою неодноразово закидали в тил ворога для знищення військової техніки та живої сили ворога; командира роти ПТР Василя Батехи – Героя за форсування Дніпра, під час якого отримав п'яте поранення; зв'язківця Бориса Скитиби, якому пощастило визволяти рідне село Хрестителеве (Чорнобаївського району Черкаської області); учасника Першої та Другої світових війн, військового інженера Василя Морозова; льотчика авіаполку дальньої розвідки Юхима Мелаха, який восени 1944 р. здійснював аерофотозйомку Берліна; особові справи кавалерів орденів Слави 3-х ступенів: артилериста Федора Доброго; стрільця-радиста Олексія Васильєва; мінометника Василя Кириленка та снайпера Анатолія Котова, призваних

у березні 1944 р. після визволення Одеської області польовими військкоматами, про що зазначено в документах справи [67–79].

Документалістика особових справ віддзеркалює бойовий шлях учасників Другої світової війни, життя до та після війни, дає можливість скласти просопографічний портрет нагороджених, з'ясувати ставлення до Героїв на офіційному та суспільному рівнях у період від завершення війни до сьогодення.

Досвід музею свідчить, що позитивний результат дає комплектування артефактів «по гарячих слідах», тобто в той час, коли подія ще триває.

Майже чотири роки йде війна на Сході України. Співробітники Меморіалу не могли залишатися осторонь цих подій. Комплектування за темою «Захист суверенітету і незалежності України. Початок XXI століття» розпочалося влітку 2014 р. і триває донині. За цей час зібрано 6619 музейних предметів 238 осіб (4066 – основного та 2553 – науково-допоміжного фонду): однострої, військово спорядження, обереги, документи, особисті речі учасників подій, прапори, залишки зброї, військова техніка тощо. На основі зібраних за темою матеріалів створено не одну виставку. Ці матеріали використано для проведення багатьох заходів.

У 2017 р. науковці музею укомплектували 2575 предметів 174 захисників України. Розпочато новий музейний виставковий проект «Український Схід», присвячений звитязі та жертвності патріотів, котрі нині на східних теренах відстоюють суверенітет і територіальну цілісність України.

Експозити виставки унікальні. Вони належать людям із неординарними долями, військовослужбовцям різних підрозділів Збройних сил і Національної гвардії України, медикам, капеланам, волонтерам, журналістам тощо.

Серед них варто виокремити комплекси матеріалів Героїв України Ігоря Герасименка та Ігоря Гордійчука, учасників боїв за Савур-Могили; загиблих кіборгів Сергія Колодія та Сергія Табали; Юрія Коваленка, який загинув 15 липня 2014 р. в бою за пункт прикордонного контролю «Ізварине»; Сергія Цимбала, що загинув, прикриваючи відхід розвідгрупи; загиблого на Світлодарській дузі 18 грудня 2016 р. Микити Ярового та Андрія Кизила, який загинув 29 січня 2017 р. в Авдіївській промзоні внаслідок прямого влучення артилерійського снаряда в окоп; генерала Сергія Кульчицького, чие ім'я носить батальйон оперативного призначення Національної гвардії України.

У 2017 р. до музею надійшли матеріали Народних Героїв України, які, на жаль, загинули: Петра Барбухи, навідника танка 30-ї окремої Новоград-Волинської Рівненської механізованої бригади; Дмитра Годзенка, заступника командира взводу 57-ї окремої мотопіхотної бригади; Андрія Грицана, кулеметника 80-ї окремої аеромобільної бригади; Олександра Гуменюка, командира 11-го батальйону територіальної оборони «Київська Русь»; Ігоря Момота, заступника начальника Східного регіонального управління Державної прикордонної служби України; Євгена Подолянчука, командира групи 3-го окремого полку спецпризначення оперативного командування «Південь»; Сергія Ніколаєва,

фотокореспондента газети «Сьогодні»; громадського активіста 16-річного Степана Чубенка, вбитого бойовиками батальйону «Керч».

Одночасно зі збиранням документальних і речових пам'яток патріотів співробітники музею працювали над створенням фотолітопису подій на Сході України, налагоджували зв'язки з фотокорами, збирали аматорські знімки. Вони допоможуть в експозиційно-виставковій діяльності донести до відвідувачів те, що відбувається на Сході країни, показати героїзм простих українців, які відстоюють незалежність своєї держави.

Епізоди бойового життя на «нулі» і в прифронтовій зоні: артилерійська дуель, окопи, бліндажі, сила-силенна відстріляних гільз, кров на бинтах, «двохсоті», які ще вчора стояли пліч-о-пліч із побратимами, захищаючи рідну землю, зруйновані будинки і 12 соняшників – як 12 апостолів віри в нашу Перемогу – у знімках фотокора газети «Голос України» Олександра Клименка. Усі вони експонувалися на фотовиставці «Олександр Клименко. Фронтовий альбом», що відбулася у виставковому залі музею [80].

Бойовий шлях бійців 90-го окремого аеромобільного батальйону від створення до боїв за Донецький аеропорт – на світлинах бійця батальйону Руслана Боровика [81].

Поповнили музейну колекцію фото позиції «Зеніт» (поблизу Донецького аеропорту), зроблені через рік після завершення оборони летовища військово-вослужбовцем окремої роти розвідки 81-ї окремої аеромобільної (з 2017 р. – десантно-штурмової) бригади Збройних сил України Іваном Марченком [82].

На фото Олексія Савича зафіксовані бойові будні побратимів з 11-го батальйону територіальної оборони «Київська Русь» (з 23 жовтня 2014 р. – 11-го окремого мотопіхотного батальйону) від червня 2014 до травня 2015 р. [83].

Під час презентації 20 жовтня 2017 р. у стінах музею документального фільму «93: бій за Україну» були передані світлини на електронному носії про участь 93-ї окремої гвардійської механізованої Харківської бригади в боях на Сході України [84].

Зібрані матеріали стали своєрідною сполучною ланкою, яка поєднала різні часи бойової слави, прикладом незламної стійкості, героїзму та самопожертви. Ця тема не залишає байдужими відвідувачів, що підтверджують їхні відгуки. Комплектування за темою триватиме.

Комплектування фондів ведеться співробітниками усіх науково-дослідних відділів музею відповідно до заданих тем і згідно з річним планом. При цьому перевага надається збиранню не окремих предметів, а комплексів взаємопов'язаних між собою речей, зображувальних матеріалів, писемних джерел. Особливий інтерес становлять предмети, які мають неординарну історію щодо виявлення, побутування тощо, що дає змогу виокремити їх з-поміж інших аналогічних предметів.

З огляду на зазначене варто констатувати, що головним завданням наукового комплектування фондового зібрання Національного музею історії України

у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс є концентрація зусиль науковців, оперування всіма типами і видами документального масиву, максимальне використання різноманітних як традиційних, так і новаторських методик для збирання і збереження надзвичайно важливого, унікального за своїм інформативним, емоційним, морально-психологічним та інтелектуальним наповненням пласту історичних джерел про історію України в Другій світовій війні та історію сучасної Української держави, яка змушена знову боротися за своє існування, відстоювати територіальну цілісність та незалежність.

Джерела та література:

1. Генеральний каталог. – Гнатів І.В. // Фонди НМІУДСВ.
2. *Те саме.* – Царук Р.М. // Фонди НМІУДСВ.
3. *Те саме.* – Царук М.В. // Фонди НМІУДСВ.
4. *Те саме.* – Бабій Є.А. // Фонди НМІУДСВ.
5. *Те саме.* – Потикевич Я.П. // Фонди НМІУДСВ.
6. Лист Боровик Д.Я. 12.04.1955. – КН-269804. – Д-68848 // Фонди НМІУДСВ.
7. Лист Гуменюк М.Ф. 08.11.1946. – КН-272637 // Фонди НМІУДСВ.
8. Бідон. 1940-ві. – НД-30574 // Фонди НМІУДСВ.
9. Брошура. *Ми переможемо!* – НД-30835 // Фонди НМІУДСВ.
10. Журнал. *Малі друзі.* 1948. – НД-30863 // Фонди НМІУДСВ.
11. Райтки Бойка В.С. 1940-ві. – КН-271799. – РТ-4555 // Фонди НМІУДСВ.
12. Кептар і райтки Снітовича О.В. 1940-ві – КН-270304. – РТ-4168. – КН-270303. РТ-4167 // Фонди НМІУДСВ.
13. Торбинка Приймака І.В. 1940-ві. – КН-269975. – РТ-4117 // Фонди НМІУДСВ.
14. Верета Приймака І.В. 1940-ві – КН-269976. – РТ-4118 // Фонди НМІУДСВ.
15. Каністра для бензину. 1941. – КН-272702 // Фонди НМІУДСВ.
16. Ящик з-під патронів. 1940. – КН-272210 // Фонди НМІУДСВ.
17. Рушник Волинець І.П. 1940-ві. – КН-272671 // Фонди НМІУДСВ.
18. Пальто Дзвінки І.К. [1939]. – КН-270701. – РТ-4225 // Фонди НМІУДСВ.
19. Жилетка та фотографії Фуджак Д.А. 1930-ті – 1940-ві. – КН-272916. – 272919 // Фонди НМІУДСВ.
20. Генеральний каталог. – Фуджак Д.А. // Фонди НМІУДСВ.
21. *Те саме.* – Василечко (Калакука) М.Г. // Фонди НМІУДСВ.
22. *Те саме.* – Турок (Стець) М.І. // Фонди НМІУДСВ.
23. Речі Турок (Стець) М.І. – КН-271328. – РД-319. – КН-271329. – РД-320. – КН-271330. – РР-2798 // Фонди НМІУДСВ.
24. Генеральний каталог. – Синишин В.М. // Фонди НМІУДСВ.
25. Фонодокументи. – КН-268946/1-2. ЗК-1119/1-2. – НД-30270 та інші // Фонди НМІУДСВ.
26. Генеральний каталог. – Плецан Д.С. // Фонди НМІУДСВ.
27. Фото Плецана Д.С. – КН-272239. – Ф-34727. – КН-272240. – Ф-34728 // Фонди НМІУДСВ.
28. Речі Плецана Д.С. – КН-272234. – КН-272238 // Фонди НМІУДСВ.
29. Генеральний каталог. – Фіалка І.І. // Фонди НМІУДСВ.
30. *Те саме.* – Боровик Я.Д. // Фонди НМІУДСВ.
31. *Те саме.* – Корчак (Боровик) Д.Я. // Фонди НМІУДСВ.
32. *Те саме.* – Тарантюк Ю.С. // Фонди НМІУДСВ.

33. Посудина для єлею Тарантюка Ю.С. – КН-269336. – РМ-2373 // Фонди НМІУДСВ.
34. Заповіт родини Гункевич М.Б. 06.06.2017. – КН-272858 // Фонди НМІУДСВ.
35. Ікона. Матір Божа з Ісусом годують голубів. Поч. 1960-х рр. – НД-30738 // Фонди НМІУДСВ.
36. Єпитрахиль, ілітон, рушничок евхаристійний Смаля Є. II пол. ХХ ст. – КН-272855. – КН-272856. – КН-272857 // Фонди НМІУДСВ.
37. Хрестик натільний Цегельського М.Т. – НД-30738 // Фонди НМІУДСВ.
38. Книги Цегельського М.Т. – КН-272853. – КН-272854 // Фонди НМІУДСВ.
39. Генеральний каталог. – Цегельський М.Т. // Фонди НМІУДСВ.
40. Рушник Марчук Г.Т. I пол. ХХ ст. – КН-272893 // Фонди НМІУДСВ.
41. Килим Марчук Г.Т. I пол. ХХ ст. – КН-272894 // Фонди НМІУДСВ.
42. Фото Марчук Г.Т. 1930-ті – 2000-ні рр. – НД-30751. – НД-30755 // Фонди НМІУДСВ.
43. Паспорт закордонний Марчук Г.Т. 12.04.2005 р. – КН-272895 // Фонди НМІУДСВ.
44. Генеральний каталог. – Кутнич М.М. // Фонди НМІУДСВ.
45. Речі Кутнич М.М. 1940-ві рр. – КН-273440. – КН-273445 // Фонди НМІУДСВ.
46. Генеральний каталог. – Минюк П.Ф. // Фонди НМІУДСВ.
47. Фото Минюка П.І. 1936 р. – КН-269481. Ф-34388 // Фонди НМІУДСВ.
48. Генеральний каталог. – Шулежко О.М. // Фонди НМІУДСВ.
49. Костюм карнавальний дитячий «Грузин». – КН-271458. РТ-4526 // Фонди НМІУДСВ.
50. Генеральний каталог. – Антипчук (Дейнеко) О.М. // Фонди НМІУДСВ.
51. Речі, знайдені на горі Кукул. Поч. ХХ ст. – КН-271831. – КН-231836; – КН-231846. – КН-231850 // Фонди НМІУДСВ.
52. Монети, знайдені на горі Кукл. Кін. ХІХ ст. – Поч. ХХ ст. // Фонди НМІУДСВ.
53. Рештки обмундирування, побутових речей. Поч. ХХ ст. – НД-30578. – НД-30615; – НД-30654. – НД-30677 // Фонди НМІУДСВ.
54. Картки поштові німецьких військовополонених. 1946 – 1949 рр. – КН-271465. – Д-69370. – КН-271472. – Д-69377 // Фонди НМІУДСВ.
55. Книжки льотні Петерсена Ганса. 1943 – 1945 рр. – КН-270413. – Д-69121. – КН-270415. – Д-69123 // Фонди НМІУДСВ.
56. Генеральний каталог. – Горовецький Г.Д. // Фонди НМІУДСВ.
57. Те саме. – Марченко О.П. // Фонди НМІУДСВ.
58. Те саме. – Свіденський В.І. // Фонди НМІУДСВ.
59. Те саме. – Трошкін П.А. // Фонди НМІУДСВ.
60. Ніж розвідника Марченка О.П. 1942 р. – КН-272509 // Фонди НМІУДСВ.
61. Генеральний каталог. – Георгієвський П.О. // Фонди НМІУДСВ.
62. Медальйон солдатський Георгієвського П.О. 1941 р. – КН-268925. – РР-2625 // Фонди НМІУДСВ.
63. Генеральний каталог. – Гайко П.О. // Фонди НМІУДСВ.
64. Листи Щепанського Ф. 1944 р. – КН-272926. – КН-272930 // Фонди НМІУДСВ.
65. Листи Шпуляка С. 1944 – 1945 рр. – КН-272931. – КН-272933 // Фонди НМІУДСВ.
66. Фото Яворівського фотоархіву УПА. 1940-ві – 1050-ті рр. – КН-272185/1-77. – Ф-34715/1-77 // Фонди НМІУДСВ.
67. Особова справа Козлова Й.Д. – КН-270314. – КН-270318 // Фонди НМІУДСВ.
68. Особова справа Сичова О.І. – КН-271642. – КН-271652 // Фонди НМІУДСВ.
69. Особова справа Прошина І.І. – КН-271852. – КН-271891 // Фонди НМІУДСВ.
70. Особова справа Ємельяненко А.Д. – КН-269101. – КН-269106 // Фонди НМІУДСВ.
71. Особова справа Ковальова І.П. – КН-272512. – КН-272545 // Фонди НМІУДСВ.
72. Особова справа Батехи В.О. – КН-272549. – КН-272562 // Фонди НМІУДСВ.

73. Особова справа Скитиби Б.Я. – КН-272153. – КН-272158 // Фонди НМІУДСВ.
74. Особова справа Морозова В.А. – КН-271676. – КН-271690 // Фонди НМІУДСВ.
75. Особова справа Мелаха Ю.Л. – КН-272575. – КН-272582 // Фонди НМІУДСВ.
76. Особова справа Доброго Ф.К. – КН-271694. – КН-271700 // Фонди НМІУДСВ.
77. Особова справа Васильєва О.А. – КН-270320. – КН-270326 // Фонди НМІУДСВ.
78. Особова справа Кириленка В.П. – КН-272585. – КН-272590 // Фонди НМІУДСВ.
79. Особова справа Котова А.Р. – КН-272592. – КН-272596 // Фонди НМІУДСВ.
80. Фото Клименка О.П. 2014 - 2017 рр. – КН-271335/1-23 Ф-34503/1-23; КН-241336/1-22 Ф-34504/1-22 // Фонди НМІУДСВ.
81. Фото Боровика Р.А. 2014 р. – КН-269032/1-45 Ф-34364/1-45 // Фонди НМІУДСВ.
82. Фото Марченка І.Д. – КН-273809/1-46 // Фонди НМІУДСВ.
83. Фото. Бойовий шлях 11 омпб. 06.2014 – 05.2016 рр. – НД-30376/1-110 // Фонди НМІУДСВ.
84. Фото. 93 омб. – НД-30879/1-20 // Фонди НМІУДСВ.

© *Ирина ЕРМОЛАЕВА*

АНАЛИЗ РАБОТЫ НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ ИСТОРИИ УКРАИНЫ ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ ПО НАУЧНОМУ КОМПЛЕКТОВАНИЮ ЗА 2017 г.

Подведены итоги научного комплектования Национального музея истории Украины во Второй мировой войне за 2017 г. По тематическому принципу проанализированы новые поступления, которые дополнили фондовую коллекцию на протяжении последних трех лет и стали как источником для дальнейшего исследования истории войны, так и уникальными экспозитами в экспозиционном пространстве музея. Определены направления дальнейшего комплектования фондовой коллекции учитывая реалии и потребности в обществе.

Ключевые слова: *Вторая мировая война, Национальный музей истории Украины во Второй мировой войне, музейный предмет, комплектование, экспозиция, фонды, фондовые коллекции.*

© *Irina YERMOLAIEVA*

ANALYSIS OF THE WORK OF THE NATIONAL MUSEUM OF THE HISTORY OF UKRAINE IN THE SECOND WORLD WAR IN SCIENTIFIC ACQUISITION FOR 2017

The results of the scientific acquisition of the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War were summed up for 2017. Thematically, it was analysed the new exhibits, which had replenished the museum fund collection for the past three years and become as a source for further study of the history of war and as the relics in the exhibition of the museum space. It was identified the directions of further acquisition of fund collection taking into account the realities and requirements of society.

Keywords: *Second World War, National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, museum exhibit, acquisition, exposition, museum's funds, fund collections.*